

ŠT. 5 1933/34 VRTEC LETNIK 64

Vaclav Beneš Třebízský — Orožen Janko:

Iz rodne kočice.

Čudotvorne dude.

(S Slanskega.)

Pred leti, ko so se še »črni doli« širili preko Liske, je živel v Podlesju — še daleč za Hrešico — v polrazpadli koči ubog metlar. Bil je vdovec. Žena mu je umrla pred šestimi leti in je zapustila revežu šest ubogih, nedoraslih otrok. Samo najstarejši deček je hodeval z očkom v brezovje po protje, mu pomagal delati metle in jih raznašal iz kraja v kraj. Ali časi so bili hudi, zelo hudi. Kmet ni imel kaj dati v usta, hodil je na tlako, lastno polje pa puščal neobdelano. Vsak dan sta se vračala ubogi metlar in najstarejši deček z metlami brez pare in brez kruha domov in pet grl je vedno tarnalo pred kočo, da očka že zopet ni nič prinesel.

»Hudo je, otroci, hudo; ali bolje bo, bolje, to uvidite,« je tolažil oče revčke in solze so mu kapljale po licih; mislil si je, zakaj mu Gospod Bog ni vzel z ženo tudi teh šestero ubogih otročičkov. A otroci, ubožci, so bili tako lačni, da so obgrizovali lubje.

Ko metlar tega že ni mogel več slišati in gledati, je šel v globok gozd, kjer je bila največja goščava in kjer so bile breze debele kakor klade ter visoke kakor hrasti na Krivoklatskem.

»Umreti moram«, je tarnal izmučeni mož in se oziral po vejah, da bi našel mesto, kjer bi si glava najbolje odpočila. »Ničesar nima ubožec na svetu, zato ga tudi ni treba,« je rekel in začel glasno jokati, ker se je spomnil na otroke.

Ko je tako bridko jokal, se je nenadoma pojavil pred njim neznan dedek s palico. Lase je imel bele, kakor je belo, kadar zapade o svetem Martinu prvi sneg.

»Tožiš in tožiš?« je pravil dedek s sočutnim glasom in se smehljal.

»Kaj ne bi tožil, ljubi starček,« je rekel metlar.

»Pa zakaj tožiš?« je vpraševal starček.

»Glej, šest otrok imam, sedmi sem sam, več dni že nismo jedli in otroci glodajo lubje. Ker jih ne morem preživiti in tolikšne nesreče ne morem gledati, sem prišel v gozd, da bi se obesil.«

»Samo zato? Neumnež! Ne veš, da si dušo hotel dati hudiču?« se je zasmejal dedek, segel pod dolgo pisano suknjo, izvlekel izpod nje dude in jih dal metlarju. »Na, te-le dude vzemi; kadar se bo tebi ali tvojim hotelo jesti, zaigraj na nje in takoj bo lakote konec. Drugič pa ne misli na to, da bi se obesil. Slabo bi se ti lahko godilo.«

Starček je še govoril in izginil: brezovo listje je zašuštelo

Za trenutek se je metlar zavedel in ko bi ne bil držal v rokah dud, pravih dud, bi ne bil niti verjel, da je govoril s kakim starčkom.

Ni pa dolgo razmišljal, hitro se je vrnil domov in ko je zopet videl otroke, je bil vesel, da se ni obesil.

»Lakote je že konec, otroci!« je rekel razjokanim revčkom. Po teh besedah je takoj začel piskati in iz dud je prihitel dečko ter raznašal najrazličnejša jedila, dokler je metlar piskal.

A otroci so jedi požirali, kolikor so mogli, saj revčki že tri dni niso nič jedli. Ko so se najedli, so molili vsi skupaj za neznanega dobrotnika.

Nič več ni hodil v brezovje po protje, nič več ni delal metel, nič več jih ni razvažal z najstarejšim dečkom po okolici; želel si je samo, da bi še bila živa žena, ker je revica le malo dobrega okusila v svojem življenju.

Sreča na svetu pa ne traja dolgo; ali dobro je, da ne traja, sicer bi bil s svojo povestjo že pri kraju, a tako vam še kaj povem.

Ljudje so opazili, da metlar s Podlesja ne hodi več po protje in da ne plete več metel, ter so začeli marsikaj govoriti. Otroci so se pa tudi sami hvalili, da jim je očka iz gozda prinesel dude in kadarkoli nanje zaigra, da prihiti iz njih dečko in donaša jedil, kolikor jim jih grlo poželi.

Mnogi niso privoščili metlarju srečnega življenja in škodoželjni jeziki so pripovedovali o čudežnih dudah kralju, ki je prebival v bližini na gradu.

Premečeni kralj je poslal po ljubega metlarja in mu naročil, naj prinese dude s seboj; ko je prišel siromak na grad, si je kralj dude ogledal in mu ponudil zanje tri sto tolarjev. Hočeš-nočeš jih je moral ubožec dati, da bi se kralju ne zameril. »Tri sto tolarjev mi do smrti zadostuje, kralj se me bo dobro zapomnil in otrokom lahko to kdaj koristi,« si je pravil metlar in se skušal potolažiti. Ali uštel se je. Srebrnjakov je bilo dan za dnev manj; ko so imeli v koči dude, so se navadili na dobre čase, in tolarji so pošli hitro.

Čez nekaj časa se je naselila pri njih zopet stara beda in otroci so jokali, da je prodal očka dude. Ubožci so zopet grizli lubje.

»Bedak sem bil, da nisem šel v kak kraj, kjer bi kralj ne bil zvedel zame,« je tožil metlar in šel v grad h kralju; ali niso ga pustili k njemu, skozi vrata so vrgli raztrganca.

Z gradu je šel po ravni cesti zopet v gozd, kjer je bila največja goščava in kjer so bile breze debele kakor klade in visoke kakor hrasti na Krivoklatskem.

Dedek je že tam čakal, sedel na mahu in se smehljaj.

»Ti si zopet tu?« se je začudil starček. »Saj sem vedel, da dud ne boš dolgo imel. Kam si jih dal?«

»Poslal je pome kralj, dragi dedek, in hočeš-nočeš sem mu jih moral pustiti. Dal mi je za nje tri sto tolarjev; ali veš, da so srebrnjaki okrogli in da se hitro razlezejo. Pri nas je zopet slabo, kakor je bilo tedaj, kd sem se hotel obesiti. Otroci zopet grizejo lubje in da bi tega ne videl in ne slišal, sem šel v gozd.«

»A prav si prišel. Dam ti druge dude, te-le,« je rekel dedek in resnično potegne izpod pisane suknje nove dude, na las podobne prvim. »Zopet zaigraj na nje in uvidiš, da ti bo šlo dobro. Ali premeten moraš biti, bolj premeten od lakomnega kralja. V tretje bi ti že ne pomogel več.«

Starček še ni nehal govoriti, ko je zašuštelo za njim brezovo listje.

Metlar si je ogledoval dude in se zahvalil Bogu, da ga je zopet rešil iz bede.

In komaj da je prišel h kočici, je že zopet začel igrati na dude; šest otrok mu je pridirjalo naproti, bili so veseli, da ima očka zopet dude in da ne bo treba več stradati in glodati lubja.

Zopet je hitel dečko iz čudežnih dud, ni pa raznašal tistega, kar si je grlo pozelelo, ampak je z majhnim jermenastim bičem udarjal po otrokih, da so ubožci zbežali, kamor je kateri mogel. Očka je nejevoljno vrgel dude v vrečo in se je jezil, da se je starček v bedi iz njega še norčeval. Sedel je na prag pred kočo in premišljeval, kaj bi počel. A ko je tako premišljal, se je spomnil, kaj mu je rekel dedek, da naj bi bil bolj premeten od lakomnega kralja; vstal je, oblekel nedeljsko suknjo, vzel dude, jih spravil skrbno pod suknjo in šel h kralju v grad.

Otrokom je rekel, da se kmalu vrne in da jim prinese jesti, kar bodo hoteli.

V gradu so se prav tedaj pripravljali na veliko pojedino. Kralj je razposlal na vse strani sle s povabili in služabniki niso vedeli, česa bi se prej lotili. Kraljevske sobe so bile na stežaj odprte, ker so jih čistili in spreminjali v jedilno dvorano.

V naglici ni nihče opazil ubogega moža. A metlar se ni obotavljal, neopazno se je splazil do poslednjih sob, kjer je prebival sam kralj in kjer so visele dude na vratih na pozlačenem žeblju.

Niti sluha ni bilo tu o nikomer. Kralj je bil odšel v gozd na jelenji lov in dvorjani so bili z njim.

Urno je izvlekel metlar dude, ki jih je nosil pod suknjo, pozorno je pogledal okrog, da-li ga nihče ne vidi, nato pa je zamenjal dude ter se neopazno splazil iz gradu.

Tretji dan je bilo že polno gospode v kraljevskem gradu, a še vedno in vedno so prihajali na dvor novi gosti, tako da ni bilo niti mesta za vozove.

S prijaznim obrazom je pozdravil gostitelj vse goste in ko so posedli za mize, kjer so se blesketali zlati in srebrni krožniki, je stopil kralj v svojo sobo po dude — svojim velmožem o njih še ni bil povedal — in ko se je vrnil in zapiskal, je prišel iz dud dečko, ki pa ni raznašal dragih jedil, najdražjih, kar jih grlo poželi, ampak je samo švigal po mizi in po obrazu in rokah tepel z bičem velmože, ki so vsi bežali iz jedilne dvorane na dvorišče ter kočijažem naročali, naj zaprežejo, da bi se takoj odpeljali. V pravem diru so odhajale kočije s kraljevega dvo-

rišča in gospodje v njih so se jezili na kralja, češ, da jih je imel za norca ter osmešil pred vsem svetom; rekli so, da ga bodo odstavili.

Kralj je treščil z dudami ob mramornati tlak, da so se razletele na sto kosov; ali najslabše se je pri tem godilo dvorjanom.

Tudi po metlarja je poslal; ali sli so se vračali drug za drugim, ne da bi bili kaj opravili, javljali so, da o metlarju v Podlesju ni niti sledu, in bili so kaznovani, ker niso privedli ubožca.

Ali gospoda odtlej kralja resnično ni več poslušala, drugega so si izvolili, lakomneža pa so izgnali — iz gradu.

Metlarju in otrokom se je pa dobro godilo. Preselili so se globoko v gozd in nikdar več niso okusili, kaj je tisto, čemur ljudje pravijo beda.

O čudotvornih dudah odtlej ni nihče več slišal, jaz tudi ne in zato vam ne vem nič več povedati. Brez dvoma so ostale v metlarjevem rodu.

Venceslav Winkler:

Črno kamenje.

Živel je dečko, reven fantič. Šel je k bogatemu gospodu za pastirja. Trpel je dan za dnev. S suhim kruhom je pasel ves dan. Vstajal je zgodaj, legel pozno in je bil zadovoljen, zmeraj zadovoljen. Gospod se ni zmenil zanj. Podnevi je spal, ponoči je veseljačil. Še od drugod je vabil gospodo k sebi in so pili in peli do jutra. Pijača in veseljačenje pa grunte in kraljestva tesnita, kaj bi grajskega bogastva ne. Plahnelo je in se nižalo, dokler se ni gospod ovedel, da je že pri koncu. Takrat je zapodil vse veseljake, zaprl se je v sobo in ga tri dni ni bilo nikamor.

Ubogemu pastirju se je pa gospod zasmilil. Začel je premišljevati, kako bi mu pomagal.

»Saj je revež,« je pravil na paši. »Zapeljali so ga.«

Slišala ga je kača in se privila izpod kamenja. Pastirček se je ustrašil in se kar usedel. Kača je pa dvignila glavo in povedala s človeškim glasom:

»Nikar se me ne boji! Dober si, pomagala ti bom. Pojdi za menoj!«

Plašno se je dvignil in šel za kačo. Peljala ga je čez pašnik v skalovje. Fantič je zagledal pred seboj votlino. Šla sta vanjo in po dolgem rovu sta se prerila do temne dvorane.

»To je kamenje, ki gori,« je rekla kača.

»Tega bi pokazal gospodu. Prodajal ga bo in si opomogel. Pa ne bodi predober. Domenita se, da bo polovico tvojega. Bogastva je za ves svet dovolj. Drugače ti bo hudo.«

Pastirček je obljubil, da bo storil tako in je šel takoj povedat gospodu, kaj je našel. Gospod se je razveselil. Obljubil mu je polovico vsega bogastva in še stanovanje do smrti v gradiču.

Potem so šli na delo. Od vseh strani so se začeli zgrinjati ljudje. Pripeljali so stroje in začeli kopati. Gospod in pastir sta nadzorovala delo. Z velikimi vozovi so spravljali črno kamenje v daljna mesta. V gradiču se je pa stekalo zlato. Od začetka je gospod dajal pastirju vedno njegovo polovico. Pozneje se mu je pa začelo dozdevati neumno, da bi imel pastir toliko kot gospod in mu je začel dajati manj. Pastirček je vedel, da se mu godi krivica, pa je molčal.

